

UDK:368.212:369.021:368.042:368.041:368.425.73:347.347.518 (44)

Prof. dr Jasna M. Pak,¹
Univerzitet „Singidunum“, Beograd

PRIKAZ INOSTRANOG ČLANKA

OSIGURANJE MOTORNIH VOZILA PREDUZEĆA²

Ma koliko veliko, preduzeće koje u obavljanju delatnosti koristi motorna vozila (automobil, motor, radna mašina) treba da vodi računa o njihovom osiguranju. Osim obaveznih, osiguravači preporučuju zaključenje dobrovoljnih osiguranja koja odgovaraju posebnim potrebama preduzeća. Radi ograničenja rizika od saobraćajnih nezgoda moraju se poštovati neka pravila, naročito ona što se tiču preventivnih mera.

1. Obavezno osiguranje od građanske odgovornosti za štete u saobraćaju

Zakon predviđa obavezu osiguranja od građanske odgovornosti za sva kopnena motorna vozila za prevoz robe i ljudi: automobile, radne mašine, motocikle, skutere, viljuškare, prikolice i poluprikolice, pričvršćene ili nepričvršćene za vozilo. U slučaju saobraćajne nezgode ovo osiguranje obezbeđuje naknadu šteta koje su trećim licima prouzrokovali vozač ili neki od putnika u vozilu. Osiguranje pokriva štete koje se ogledaju u telesnoj povredi ili smrti pešaka, putnika, u štetama na drugim vozilima i drugim stvarima. Osiguranje pokriva građansku odgovornost

¹ I-mejl: jasnapak@ptt.rs

Rad je primljen: 20. 12. 2016.

Rad je prihvaćen: 27. 12. 2016.

² Izvor: <http://www.ffa-assurance.fr/content/entreprise-les-vehicules-et-assurance?parent=79&lastChecked=155> (pristupljeno 6. decembra 2016. godine).

preduzeća koje je zaključilo polisu, odgovornost vlasnika vozila, svakog vozača vozila koje pripada preduzeću i onda kada je vozač njime upravljao bez saglasnosti preduzeća. U ovom poslednjem slučaju osiguravač od odgovornog lica može da zahteva povraćaj isplaćenih iznosa na ime naknade štete trećim licima. Osiguranje takođe pokriva odgovornost putnika ukoliko je njihovo ponašanje uzrok nezgode (npr. slučajno otvaranje vrata).

Pokrivene su štete koje pretrpe treća lica u vozilu ili izvan njega. Nisu pokrivene štete koje pretrpe vozač i lica koja su izvršioci ili saučesnici krađe vozila preduzeća. Zaposleni u preduzeću koji su pretrpeli štetu u saobraćajnoj nezgodi na javnom putu (ne npr. na parkingu ili gradilištu) u kojoj je učestvovalo vozilo kojim je upravljao poslodavac, drugo zaposleno lice ili spoljni poslovni saradnik mogu da podnesu zahtev za naknadu štete od poslodavca ili spoljnog saradnika, naročito šteta koje nisu pokrivene socijalnim osiguranjem (naknada šteta usled naruženosti, neimovinske štete). Ukoliko je nezgoda nastala na putu koji nije otvoren za javni saobraćaj, štete su pokrivene socijalnim osiguranjem isključivo na osnovu regulative o nezgodama na radu.

Osiguranje pokriva štete na licima i štete na stvarima koje pretrpe treća lica i koje su nastale u saobraćajnoj nezgodi i usled požara ili eksplozije, pri čemu je u tome učestvovalo kopneno vozilo na motorni pogon. Posledice nezgode usled pada delova vozila, predmeta ili materija koje se prevoze takođe su pokrivene osiguranjem. U vezi s tim pokrivene su štete koje treća lica mogu da pretrpe usled zagađivanja životne sredine (zagađivanje puta usled prevrtanja prikolice s opasnim hemijskim materijama). Suprotno tome, nisu pokrivene štete na stvarima što se prevoze a mogu biti osigurane posebnim polisama za robu u prevozu.

2. Dobrovoljna osiguranja za vozila preduzeća

Osiguravači nude preduzeću više pokrića raznih rizika vezanih za motorna vozila. **Osiguranje od svih šteta** na vozilu obezbeđuje pokriće svih šteta nastalih bez obzira na to o kakvoj je nezgodi reč i bez obzira na to o kakvoj se krivici vozača radi. **Osiguranje od šteta usled sudara** pokriva samo one što su posledica udara pešaka, sudara s drugim vozilom ili životinjom čiji je vlasnika poznat. **Pokriće krađe i pokriće požara** obezbeđuju naknadu vrednosti vozila na dan požara ili krađe ili vrednosti utvrđene u ugovoru o osiguranju. Ugovor definiše uslove primene pokrića, kao i načine obeštećenja. Osiguravač može da zahteva preduzimanje preventivnih mera, naročito radi sprečavanja krađe vozila za prevoz robe i onoga što se prevozi, kao i sprečavanje požara. U principu, pokriće požara uključuje takođe naknadu štete koja je posledica eksplozije, udara groma ili samozapaljenja. Pokriće rizika od vandalizma takođe može da se obezbedi uz osiguranje od krađe

s različitim iznosima pokrića, kako je predviđeno ugovorom. **Osiguranje od loma stakla** najčešće pokriva štete na staklu na prednjoj strani vozila, a može da se proširi na bočna stakla, staklo na krovu vozila, zadnja svetla i retrovizor.

2.1 Pokrića koja su obavezno pridodata dobrovoljnom osiguranju vozila

Ako ugovor obezbeđuje pokriće šteta na vozilu (sve nezgode, štete usled sudara, krađa, požar i dr), vozilo je automatski pokriveno za slučaj prirodne ili tehnološke katastrofe i terorizma.³ Ako je zaključeno samo osiguranje od loma stakla, to proširenje pokrića ograničeno je na štete obuhvaćene osiguranjem prema definiciji osiguranog rizika.

2.2. Pokrića koja nisu obuhvaćena dobrovoljnim osiguranjem vozila

Za razliku od rizika od terorizma, osiguranje ne pokriva obavezno štete koje nastanu u slučaju **nemira i građanskih pokreta**. Međutim, veliki broj ugovora o osiguranju vozila preduzeća nudi mogućnost pokrića šteta na vozilu koje su nastale u takvim događajima, pa i kada se radi o vandalizmu. Neki ugovori o osiguranju vozila preduzeća obezbeđuju **pokriće prirodnih nepogoda** koje obuhvata nepogode kakve nadležni organ nije proglasio za prirodnu katastrofu.⁴ **Pokriće šteta koje pretrpi vozač** u okviru osiguranja koje zaključi preduzeće omogućava da vozač bude obeštećen u slučaju da je povređen u saobraćajnoj nezgodi nastaloj njegovom krivicom, kao i kada je jedini učesnik u nezgodi. Zavisno od ugovora o osiguranju, to pokriće obuhvata troškove lečenja, hirurških intervencija, hospitalizacije, proteza; štetu usled privremene nesposobnosti za rad ili trajnog invaliditeta i štete koje pretrpe bliska lica usled smrti vozača. Naknada iz osiguranja umanjuje se za iznose koje isplaćuje socijalno osiguranje (u slučaju nezgode na radu ako je zaposleni bio na poslu u vreme nezgode ili bolesti, ili pak nije, ali je vozilo mogao da koristi za privatni prevoz).

Osiguranje pravne zaštite može da se ponudi bilo u okviru ugovora o osiguranju od odgovornosti za štete od motornih vozila, bilo u posebnom ugovoru. Mogu se ponuditi različiti nivoi pokrića pravne zaštite: u krivičnom postupku; u određenom sudskom postupku koji je preciziran ugovorom; u raznim sudskim

³ U Francuskoj je posebnim zakonom predviđeno da sva osiguranja imovine pokrivaju i katastrofalne rizike, pri čemu se premija za ovo pokriće plaća na svaki zaključeni ugovor i posebno se prikazuje u polisi. To osiguranje naziva se kvaziobaveznim jer premiju plaćaju samo oni što su zaključili neko imovinsko osiguranje, dobrovoljno ili obavezno (prim. prev).

⁴ Da bi se aktiviralo osiguranje od katastrofalnog rizika, nadležni organ u svakom konkretnom slučaju proglašava da je nastao događaj koji se smatra katastrofom. Prirodna nepogoda koja se ne smatra katastrofom pokrivena je osiguranjem kako je predviđeno ugovorom, a ne na osnovu propisa o osiguranju od katastrofalnih događaja.

postupcima s kojima se suočava preduzeće. **Pokriće pomoći na putu za vozila i putnike** može da se ponudi preduzećima bilo u okviru osiguranja motornih vozila, bilo kao poseban ugovor. To pokriće obezbeđuje opravku vozila ili njegov prevoz u slučaju kvara ili nezgode. Neki ugovori obuhvataju slanje otpalih delova, troškove smeštaja za vreme trajanja opravke ili prevoz do destinacije, troškove uklanjanja vozila i plaćanje kaucije u inostranstvu. Pomoć putnicima može da uključi povratak u zemlju prebivališta u slučaju nezgode ili bolesti, naknadu troškova lečenja u inostranstvu, prenos tela za slučaj smrti. Ugovorom se može predvideti franšiza s obzirom na kilometražu, kao i ograničenje u pogledu stranih zemalja preko čije teritorije se prelazi. Društvo za pomoć na putu obezbeđuje navedene usluge u naturi na osnovu telefonskog poziva i provere da postoji osiguravajuće pokriće.

2.3. Dopunska osiguranja prilagođena delatnosti preduzeća

Osiguranje stvari u prevozu. Obavezno osiguranje isključuje štete na stvarima u prevozu izuzev odevnih stvari putnika koje su uništene u vezi s nezgodom. U slučaju prevoza uređaja ili robe, potrebno je zaključiti dopunsko osiguranje.

Osiguranje posebnih prevoza. Propisi o obaveznom osiguranju predviđaju isključenja (npr. prevoz opasnih materija). Zavisno od toga koju delatnost preduzeće obavlja, potrebno je osigurati prevoz koji je isključen iz obaveznog osiguranja. Prevoz putnika i robe može takođe biti predmet posebnog osiguranja.

Osiguranje poverenih stvari. Obavezno osiguranje ne pokriva štete na pokretnim, nepokretnim stvarima ili životinjama koje su poverene osiguraniku. Zato je korisno da se pokriće iz osiguranja vozila proširi i na te stvari.

3. Različiti ugovori o osiguranju za preduzeće i njegova vozila

Pojedinačni ugovori i ugovori za skup vozila. Vozila preduzeća mogu biti osigurana pojedinačno, ili jednom polisom može da bude obuhvaćen skup vozila. Kod ugovora za zatvoreni skup preduzeće mora da obavesti osiguravača o svakom vozilu u svom voznom parku koje koristi. Kod ugovora za otvoreni skup vozila preduzeće obaveštava osiguravača o sastavu voznog parka na početku i kraju svake godine. Konačna premija utvrđuje se na kraju godine.

Ugovori o osiguranju radnih mašina. Radne mašine ponekad imaju dvostruku funkciju – kao vozila i kao sredstva za rad. Zato za njih mora da se zaključi obavezno osiguranje od odgovornosti u saobraćaju. Kada nastane štetni događaj, često je teško utvrditi da li je nastao u vezi s upotrebom mašine kao vozila

ili kao sredstva za rad. Da bi se izbegli granični problemi i višestruko osiguranje, poželjno je da preduzeće zaključi osiguranje od odgovornosti iz delatnosti kod istog osiguravača kod koga je zaključeno osiguranje od odgovornosti za štete u saobraćaju.

4. Korišćenje sopstvenih vozila za potrebe preduzeća

Osiguranje ugovarača osiguranja. Svaki ugovarač osiguranja koji redovno koristi svoje vozilo za potrebe preduzeća dužan je da o tome obavesti osiguravača. Ako to ne učini, osiguravač može da zahteva poništenje ugovora, ili, ako je naknadio štetu trećim licima, da zahteva povraćaj dela ili cele isplaćene naknade štete.

Osiguranje zaposlenih koji koriste svoje vozilo za potrebe preduzeća. Osiguranje zaključuje preduzeće u okviru osiguranja od odgovornosti iz delatnosti i ima za predmet saobraćajne nezgode koje prouzrokuje zaposleno lice koje koristi svoje vozilo u obavljanju posla. Nezgode nastale kada je vozilo korišćeno za privatne potrebe, kao što je prevoz na posao, nisu pokrivene osiguranjem. Iako to osiguranje ima iste karakteristike kao ugovor o obaveznom osiguranju, na njega se ne primenjuju propisi o obaveznom osiguranju (osigurana lica, iznos pokrića i dr). Ovo osiguranje ima dejstvo samo u slučaju da nema pokrića po osnovu obaveznog osiguranja koje zaključi zaposleno lice. Osiguranje često pokriva sve štete na vozilu čiji je vlasnik zaposleno lice i koje se koristi za potrebe obavljanja posla. U okviru tog tipa ugovora osiguravač može da zahteva od poslodavca da vodi registar o danima korišćenja vozila, da ažurira listu vozila koja su pokrivena u godini osiguranja i da sačuva potvrdu o isplati troškova po kilometraži.

5. Upravljanje rizicima vezanim za motorna vozila i osiguranje

Od zaključenja ugovora, kao i u toku njegovog trajanja, lica odgovorna za upravljanje rizicima preduzeća dužna su da vode računa o svim štetama i gubicima u vezi s korišćenjem vozila. Prilikom zaključenja ugovora netačna prijava ili prećutkivanje okolnosti od značaja za procenu rizika mogu da imaju različite posledice zavisno od toga da li je bilo zle namere ili nije. Ako nije bilo zle namere, osiguravač smanjuje naknadu iz osiguranja u srazmeri u kojoj su plaćena premija i premija koju je trebalo platiti. Kod obaveznog osiguranja od odgovornosti za štete od vozila preduzeća osiguravač će u potpunosti obeštetiti treća lica, ali će u odgovarajućem iznosu moći da se regresira od osiguranika. Ako je bilo zle namere, osiguravač može poništiti ugovor, u kom slučaju pokrića iz osiguranja nema. Osim toga, osiguravač ima pravo da zadrži naplaćenu premiju. Tada će garantni fond za

naknadu štete u saobraćaju naknaditi štetu žrtvama saobraćajne nezgode i podneti regresni zahtev protiv preduzeća. U toku trajanja ugovora osiguravač mora da bude obavešten o promenama rizika kao što su promena mesta garažiranja vozila, izmena namene korišćenja vozila, izmena na vozilu ili njegovoj opremi. Ako se osiguravač ne obavesti o novim okolnostima koje povećavaju rizik, primenjuju se sankcije kao kod netačne prijave okolnosti ili prećutkivanja prilikom zaključenja ugovora. Tako se, ako je došlo do saobraćajne nezgode, a povećanje rizika je utvrđeno posle slučaja pokrivenog osiguranjem, mogu primeniti dve sankcije: ništavost ugovora ili srazmerno smanjenje naknade iz osiguranja ako nije bilo zle namerе. U slučaju nastanka nezgode, preduzeće je dužno da je prijavi u roku od pet dana. Po pravilu, slanje popunjenog obrasca o nezgodi omogućava da se utvrde uzroci njenog nastanka. Preduzeće treba da sarađuje s osiguravačem i da dostavlja sve informacije i zahteve u vezi s nezgodom. Krađa mora da se prijavi u roku od dva dana. Najčešće se zahteva i zapisnik nadležnog organa.

6. Poštovanje zakonskih i ugovornih odredaba

6.1. Prevoz i sigurnost

Propisi koji se odnose na prevoz lica i tereta moraju da se poštuju, kao npr. propis o tome da vozilo mora biti prilagođeno za prevoz putnika. Za nepoštovanje tih propisa primenjuju se krivične sankcije. Osiguravač može takođe da odbije pokriće koje putnici pretrpe kada je prevoz obavljen u uslovima nedovoljne bezbednosti. U **obaveznom osiguranju** osiguravač obeštećuje žrtve, ali može da zahteva regres od osiguranika. Kod **dobrovoljnih osiguranja** osiguravač prihvata pokriće samo ako su poštovani uslovi predviđeni ugovorom.

6.2. Vozačka dozvola

Vrlo je važno da preduzeće redovno kontroliše važnost dozvole zaposlenih. Ako zaposleni upravlja vozilom bez dozvole, ili mu je dozvola oduzeta, ili nije produžena, osiguravač će u slučaju nezgode obešteti žrtve, ali će protiv odgovornog lica podneti regresni zahtev. Kada je reč o dobrovoljnom osiguranju, osiguravač u takvom slučaju neće naknaditi štetu.

6.3. Zloupotreba funkcije

Osiguranje normalno ima dejstvo kada vozač koristi vozilo za privatne potrebe bez saglasnosti preduzeća. U takvom slučaju, međutim, osiguravač

može da podnese regresni zahtev protiv zaposlenog. Preporučljivo je stoga da se zaposlenom dà pismena saglasnost da vozilo koristi u privatne svrhe.

7. Planovi prevencije rizika od saobraćajnih nezgoda

Osiguranje ne naknađuje celokupnu šteta preduzeća koja je posledica saobraćajne nezgode, kao npr. kazne usled prekoračenja rokova, gubitka poslovnog ugleda, nekorišćenja vozila, sprečenosti zaposlenih da obavljaju poslove. Svako preduzeće dužno je da napravi planove profesionalnih rizika u kojima moraju da se navedu rizici u saobraćaju vezani za delatnost, što je od posebne važnosti zbog toga što ovi rizici predstavljaju prvi faktor smrtnosti zaposlenih. Plan sadrži frekvenciju i obim šteta, program aktivnosti radi njihovog smanjenja i procenu efikasnosti preduzetih mera. Preporučuje se da se poslovi prevencije i sprovođenja plana povere stručnom licu u preduzeću ili spoljnom partneru.

7.1. Analiza frekvencije i obima šteta

Prikupljanje i analiza podataka o nezgodama nastalim u preduzeću omogućavaju da se utvrdi frekvencija i obim šteta, analiziraju uzroci, okolnosti i posledice nezgoda i da se one klasifikuju prema specifičnostima. U praksi, studija o štetama preduzeća oslanja se na analizu podataka o vozilu, vozaču, okruženju i organizaciji preduzeća. To omogućava da se precizira upotreba vozila, vrste prevoza, kilometraža, trajanje i učestalost prevoza, te da se otkriju nepravilnosti, uzrok nezgoda i troškovi. Ti elementi dozvoljavaju takođe da se sagledaju vrste štetnih događaja i da se odrede faktori na koje je moguće delovati. U obračunu troškova vezanih za nezgode u saobraćaju potrebno je izračunati direktne štete (u saobraćaju, nezgoda na radu), indirektne štete (franšiza, nekorišćenje vozila, nemogućnost zamene zaposlenih, vreme obrade predmeta) i posledične štete (nastale usled nepridržavanja rokova, nepovoljne socijalne klime, gubitka klijenta, smanjenja ugleda).